

Indiana Jones parla grec¹

Jaume Almirall

Cartell de la pel·lícula: Tony Stella

Títol: *Indiana Jones and the Dial of Destiny*
Nacionalitat i data d'estrena: nordamericana, 2023
Director: James Mangold
Intèrprets principals: Harrison Ford, Phoebe Waller-Bridge,
Mads Mikkelsen
Duració: 154 minuts

Els seguidors de la sèrie cinematogràfica de ficció protagonitzada per l'arqueòleg conegut com Indiana Jones saben, sens dubte, que es tracta de films pertanyents al gènere de l'aventura fantàstica. Són, en efecte, pel·lícules d'entreteniment que treuen partit dels ingredients tradicionals del conte meravellós: un heroi va a la recerca d'un objecte fabulós i ha d'enfrontar-se, en un seguit d'escenaris, a successives proves i enemics que l'amenacen i li barren el pas, i gràcies a la seva astúcia i a la seva destresa, i amb l'ajuda d'un auxiliar, finalment aconsegueix el seu objectiu.

A diferència del que succeïa en les anteriors pel·lícules de la sèrie, a l'última, *Indiana Jones and the Dial of Destiny*, l'objecte al voltant del qual gira tota l'acció no és fictici, encara que sí que ho són les propietats que se li atribueixen. Es tracta del cèlebre Mecanisme d'Anticitera, l'extraordinari instrument de càlcul astronòmic trobat, fa més de cent anys, entre les restes d'un vaixell naufragat davant d'aquesta illa grega i datat al segle I aC. L'artefacte, avui conservat al Museu Arqueològic Nacional d'Atenes, ha estat objecte de nombrosos estudis, que han posat de manifest el seu grau de complexitat i n'han revelat el

¹ En el curs d'aquest article es descriu part de l'argument de la pel·lícula i se'n revela el desenllaç: el lector que no l'hagi vista i no vulgui que se li aixafi la guitarra queda advertit.

funcionament i les suposades utilitats i aplicacions: calculava i representava els moviments de les constel·lacions, els dels planetes, les fases lunars, els eclipsis de sol i de lluna, i els períodes de les quatre grans competicions atlètiques panhel·lèniques.

Vista general i detall d'una de les reconstruccions modernes del Mecanisme d'Anticitera.

Naturalment, no hi ha unanimitat entre els científics sobre tots els aspectes relatius al funcionament i la utilitat de l'artefacte, però no es discuteix la seva admirable sofisticació, que era expressió dels coneixements astronòmics, matemàtics i mecànics acumulats a l'Antiguitat per la ciència grega. Acostuma a passar, però, que la constatació d'avenços científics sorprenents procedents del món antic, siguin de la cultura que siguin, suscitin entre els moderns no solament admiració, sinó també estupefacció i incredulitat, i és d'aquests estats d'ànim d'on sorgeixen, de vegades, creences i teories peregrines i absurdes. O en alguns casos, com en el del mecanisme que ens ocupa, els moderns ha pogut recórrer a la manipulació i la lliure interpretació, portats per la més pura fantasia.

En mans dels guionistes d'*Indiana Jones and the Dial of Destiny*, el Mecanisme d'Anticitera adquireix propietats que desafien radicalment els postulats de la Física i del coneixement científic general, i esdevé un objecte màgic —amb el mateix grau de versemblança que els artefactes que apareixien en anteriors pel·lícules de la sèrie. Es demana a l'espectador que accepti que la relació del Mecanisme amb el temps no és la del càlcul, sinó el de la ruptura del seu flux natural. En aquesta ficció, tal com oportunament algú havia descobert abans, la manipulació de l'artefacte permet alterar el temps cronològic, i el seu portador, si està proveït dels coneixements necessaris, es pot traslladar al moment del passat que desitgi.

A la pel·lícula, el Mecanisme cau en mans de l'anti-heroï —el rival del protagonista en el conte fantàstic i una altra variant del personatge sinistre habitual en la sèrie fílmica. En aquest cas, l'encarnació del mal que és aquesta figura pretén intervenir en el temps passat, revertir la derrota dels exèrcits nazis en la Segona Guerra Mundial i alterar decisivament la història de l'Europa contemporània. El viatge en el temps: un motiu ben tòpic i llargament usat en la literatura fantàstica.

Ara bé, la manipulació defectuosa de l'artefacte —o algun altre motiu singular— condueix l'acció —amb l'heroï, l'auxiliar i el malvat— no al moment desitjat del passat, sinó a un altre, molt anterior en el temps: no a l'Alemanya de 1939, sinó a la Siracusa assetjada pels romans a finals del segle III aC. Els espectadors assisteixen, en aquest punt, a una altra de les accions espectaculars del film, i potser a una de les més hilarants de tota la sèrie: l'estrany combat que oposa armes de l'Antiguitat i dels temps moderns.

La història s'acosta al final, que és naturalment un final feliç: l'heroï impedirà el propòsit del malvat i aquest serà destruït. Una última sorpresa, però, espera l'espectador en els darrers minuts del film. Davant els murs de Siracusa apareix —no és aquesta la sorpresa— Arquimedes: al gran savi s'havia atribuït en algun moment del relat cinematogràfic —una altra ficció— la creació del Mecanisme. Un crepuscular doctor Jones, que, sense feina ni família, no troba ja motius per retornar al seu temps, es nega a seguir els seus companys d'aventura en el viatge de tornada a través dels segles; s'estima més acabar els seus dies en conversa amb el savi siracusà que no pas continuar la vida anodina de jubilat solitari que encetava a l'inici de la pel·lícula.

Naturalment, Jones tornarà a casa, on l'espera una discreta felicitat. Però abans, en l'escena davant les muralles de Siracusa, en la conversa amb Arquimedes, haurem constatat que, per més que han passat els anys, Indiana no solament continua essent un home intrèpid i capaç d'entomar caigudes i plantofades sense gairebé patir cap nafra, sinó que conserva intactes les seves capacitats intel·lectuals i el seu immens cabal de coneixements. I així com en tantes altres aventures, en moments crítics de l'acció, l'havíem vist capaç de desxifrar sense problema les més abstruses i improbables inscripcions en llengües remotes o imaginàries, ara el sentim com adreça unes paraules al seu admirat savi, i com, amb encesa desesperació, entre més coses, li diu: «Θέλω να μείνω μαζί σου!»

No havia de sorprendre que el doctor Jones pogués parlar la llengua grega; però no sabem si el gran Arquimedes ha entès que aquell estrany individu caigut literalment del cel li deia que es volia quedar amb ell. Perquè no se li adreçava en el dialecte dòric en el qual el savi siracusà parlava i escrivia fa vint-i-dos segles, sinó en la forma de la llengua grega que es parla avui dia.

Amb el seu grec, el nostre aventurer, segurament definitivament retirat de l'acció, podrà guanyar-se la simpatia dels botiguers, cambrers i taxistes de Plaka —«Και πώς μιλάτε Ελληνικά τόσο καλά, κύριε! Li hauria costat força més conversar de matemàtiques i astronomia amb el vell savi siracusà.